

Geopolitikk, krig og handelspolitikk – nye globale og regionale konfliktmønstre

Professor emeritus Kjell A. Eliassen

Den nye globale verdensorden

- Nye “verdensmakter “ og gamle konflikter om ressurser, markeder, produkter, regulering, standarder og handel
- Kina som en gryende supermakt
- Den reduserte rollen for USA
- En ny global rolle for EU - kanskje
- Russland kjemper for å ta tilbake sin stormakt status
- Kina – og Russland i Asia, Afrika - og i Europa
- Endringer i forsynings kjeder
- Fremveksten av «The Global South»

Geopolitikk: Mot en multipolar verden



- **USA – Kina:**
- **Konflikten Kina – USA er annerledes enn USA - Sovjetunionen**
- **Sovjetunionen var radikalt underlegen USA økonomisk, men med større konvensjonelle styrker**
- **USA måtte stille med atomvåpen for å forsvare Vest Europa**
- **Kina ble etterhvert - nesten - jevnbyrdig økonomisk og har ikke det samme behovet for atomvåpen som USA hadde**
- **Dette gir en mer økonomisk preget konflikt - men Taiwan og Sør-Kina havet kan skape en militær konfrontasjon**
- **Det gir også større fare for små lokale kriger og flere regionale og global økonomiske konflikter**

Angrepskrigen mot Ukraina

- Putin og hans allierte ønsker seg tilbake til Sovjetsamveldet
- Dersom ikke et nytt USSR, ihvertfall et regime de kan kontrollere eller et ustabil regime – ihvertfall ikke NATO land
- Resultatet: Innvasjon av Georgia I 2008, Krim og Donbas I 2014 og Ukraina I 2022 og mer ustabilitet – og hva så nå fremover etter Ukraina?
- Er Moldova, Georgia og muligens land I Vest Balkan ogkanskje noen NATO land neste på Putins liste
- Demokratiutviklingen og vestlig orienteringen i Ukraina ga et ytterligere ønske om å invader landet

Konflikten mellom USA og Kina



- **Det er ikke bare Trump som ser Kina som USA's fiende**
- **Biden følger opp Trumps Kina politikk:**
 - Forsterket nå av et mer og mer autoritært Kina og
 - Et Kina som går fra å kopierer til et Kina som finner opp
 - USA's skifte av fokus, allerede fra Obama, fra Europa til Asia
 - "Amerika først» førte til en økt isolasjonisme
- **USA definerer Kina som deres største trussel**
- **Forsøk på å bremse Kinas økte innflytelse:**
 - Enten er du med oss eller mot oss
 - Skaper vanskelige valg for allierte og deres bedrifter

Kina – USA: Den økonomiske konkurransen



- Kina har hatt en sterk vekst og raskt nærmet seg USA i BNP, men har nå problemer med å nå opp
- I overskuelig fremtid vil de imidlertid være en av de to dominerende økonomiske stormaktene
- Kina er i dag nesten flinkere enn USA og EU var tidligere til å skape og utnytte internasjonale regler og standarder til sin fordel
- Fra billig produksjon og kopiering til innovasjon og forsøke å bli best på høyteknologi

USAs problemer

- **Demokrati problemer – tendenser til “ikke demokratiske” holdninger I det republikanske partiet**
- **Mangel på samarbeid og felles forståelse mellom de to store partiene – problemer med å få fattet vedtak nasjonalt**
- **Store underskudd på statsbudsjettet - som finansieres av andre land med store dollar reserver**
- **Redusert evne til å være økonomisk og teknologisk ledende i verden**
- **Kina er en mye tøffere konkurrent og er en farlig politisk, økonomisk og - muligens på sikt - militær trussel globalt**

Kina's interne problemer



- **Fra Deng og Jiang Zemin til Xi - Fremveksten av et vesentlig mer autoritært Kina**
- **Xi som en ny enehersker - ikke lenger en kollektiv ledelse**
- **Undertrykkelse av minoriteter**
- **Overvåkning og kontroll og redusert demokrati i Hong Kong**
- **Sterke nasjonalistiske strømninger – Kinas enhet viktigst**
- **Taiwan - en del av Kina, “selvstyrt” inntil videre ...testes ikke**
- **Svakere økonomisk vekst, faldende befolkning og arbeidsløshet**
- **Eiendoms-krise, fallende eksport og lavt forbruk**
- **Kina trenger fremdeles vestlige markeder for å vokse videre**

Vi forstår ikke Russland og Kina

- Historie og kultur er viktig viktig og forskjellig fra Vesten
- Betydningen av et forent Kina - nasjonalismen
- Russlands oppfatning av behovet for sikkerhets rom
- Kina og Russlands forhold til utviklingslandene – de sees som venner og ikke nye koloniherrer
- En grunnleggende kamp om ressurser – spesielt for Kina
- Ønsker ikke globale, vestlig skapte forutsigbare rammer for politikk, fred og handelssamarbeid

Den langvarige Israel og Palestina konflikt



- **Sammenfallet av ultra-høyre regjering i Israel, økt bosetning, svak palestinsk ledelse, Gaza med Hamas + geopolitikk**
- **Alle ønsker å begrense denne konflikten, men den er så dypt vevet inne i alle de andre konfliktene slik at det ikke er lett.**
- **Gislene er Hamas største ressurs – men Israel er ikke villig til å betale prisen for å få dem fri**
- **Er dette et Folkemord i Gaza – eller «bare» krigsforbrytelser**
- **Bidens dilemmaer i et valgår**
- **Er en allianse Israel og de arabiskeland rettet mot Iran mulig??**

Handel og sikkerhet

- Handelskonflikter er blitt en del av et større sikkerhetskonflikt mønster mellom USA, Vesten og Kina
- Handelskonflikter blir begrunnet fra et sikkerhets perspektiv fordi de ikke kan begrunnes fra et handels synspunkt
- Europas energiavhengighet av Russland viser utfordringene
- Handelskonfliktene skaper et sikkerhets-, leveranse- og forsynings problem både for stater og bedrifter
- De påvirker produksjonslinjer, arbeidsfordelings mønstre både innen og mellom firmaer
- Tolltariffer, handel, reguleringer og sanksjoner blir en del av det storpolitike spillet i tillegg til kriger og konflikter

Noen konsekvenser for Norge

- Vanskelig å satse på Kina som handelspartner med en handelsavtale
- EU ser på dem som en sterk konkurrent og ikke lenger bare en sentral handelspartner og NATO og USA ser på dem som en trussel
- Russland som en europeisk aggressor og Finland og Sverige i NATO skaper nye utfordring og muligheter
- Vi mister både teknologis- og handelssamarbeid på grunn av amerikansk boikott av Kina og at verdikjeder brytes
- Er EU medlemskap en løsning for Norge?
- Finnes det en mellomvei for oss i forholdet til Kina?

Et nytt verdensbilde

- **Multi-polart med svekkede globale organisasjoner**
- **Mange aktører – fra USA over Kina og Russland til Sør Afrika og andre medlemmer av G20 – The Global South**
- **Vil Kina og USA bli jevnbyrdige – økonomisk, politisk og militært**
- **Russland strever for å være store, men har for liten økonomi**
- **Mange små og mellomstore konflikter i verden som de «store» «henger seg på» og utnytter**
- **Stor spredningsfare også selv om de «store» ikke ønsker ikke dette!**
- **En mer ustabil verden – blir det 3 verdenskrig??**